

Välkommen till

Nyhetsbrev nr 9-2014

Från Kalle Eriksson och Bjäreförlaget.

Välkommen Juno,

gudinnan i det gamla romerska riket, som har gett namn åt vår svenska sommarmånad. Juni är väl den månad som mer än alla andra månader inspirerat till lyriska hyllningar av naturen, ljuset, skönheten.

"Then blomstertid nu kommer

Medh lust och fågring stoor

Du nalkas liufwe Sommar

Tå gräs och örter gror."

.som det heter i den gamla psalmen, som Israel Kolmodin skrev på 1600-talet.

Enligt traditionen skall psalmen, som tillkom under Kolmodins tid som superintendent på Gotland, ha diktats under en promenad genom skogen mellan Lärbo och Gann på väg till Hångers källa.

Psalmen - "Een sommarvisa " - har ju blivit ett med den svenska sommaren.

Första gången den trycktes var i 1695 års psalmbok. Texten som jag inledde med, är den som fanns i originalet.

"Nu knyter jag lundens blommor.."

Många är de, som blivit lyriska av den svenska försommaren. Karlfeldt är en av dessa:

"Så knyter jag lundens blommor omkring min käresta hals." sjunger Fridolin i Karlfeldts värld.

"Kom ut till stränderna, de ödsligt sköna.."

För mig är ändå Evert Taube oslagbar, åtminstone när det gäller att ge ord åt sommaren i det svenska kustbandet, i mötet mellan land och hav och mellan då och nu. Dvs precis som det som gäller för Bjäre. Ord som lätt dyker upp i medvetandet, när jag - som så ofta - vandrar längs bjärehalvöns sköna kustlinje:

"Kom ut till stränderna, de ödsligt sköna

Med slån och hagtorn, böjda djupt av storm

Med gamla båtvrak, som ha multnat gröna, men än, i brystna skrov, bär vågens form.

Där, mellan hav och land, på sand som skrider

På tång som gungar, kan du ensam gå

Och leva i de långt förflydda tider, och i ditt släktes framtid likaså.

Har du någon favorit

- Lyrik eller prosa - som skildrar den svenska sommaren får du gärna dela med dig. Skicka ett mejl.

- "men de stygga svinen fingo sig inte till att äta potatisen."

Raskt hopp från lyrik till potatis!

Numera är det ju gammalt med nya potatis när vi har kommit fram till början av juni. Ändå kan det passa med att påminna om Linné och hans insatser på potatisodlingens område. Så här lär det ha varit: Svenska folket hade inte kunnat förlika sig med att äta "den där nymodigheten -jordpäron". Många försök gjordes för att lära folket att tycka om denna nymodighet som kommit från utlandet. Under sin skånska resa ställde Linné till med ett experiment för att förmå skåningarna att åtminstone smaka på nymodigheten. Linnés snilleblix fick ut på att ge potatis till svinen. Tanken var, att när folket fick se hur grisarna glupskt gav sig på pärona, skulle man förstå, att det var en attraktiv föda.

Men ack. Det blev inte som Linne tänkt. Självt skrev han:

" Men de stygga svinen fingo sig icke till att äta en endaste en utan uppsnokade bröd och andra mutor som kastats ut bland rötterna. Icke en enda knöl kunde de förmås tugga i sig"

Idag behöver bjäreodlarna

inte gå vägen via svinen för att förmå människorna att äta potatis. Tvärtom. När de allra första ny-pärona skördades tidigt i våras, kunde vi som vanligt läsa om fantasiummor som bl.a. vissa restauranger var villiga att betala för att vara först.

På lördag, 7 juni är det dags för Pärans egen dag i Bjäre. Pärans dag som vi startade 1992. "Vi" det var en allians mellan Båstad Turism och odlarna. Från turismens sida ville vi fördjupa begreppet besöksmål med ett av de inslag som ingår i besöksmålets själ, dvs det som engagerar människorna på orten. Holland hade sina blommande tulpanfält. Bjäre har sina blommande potatisfält. Vår allians födde f.ö även ett annat gemensamt projekt: "Buss på lantgård". Bakom det låg samma filosofi som för potatisen. Av olika skäl - som vi inte styrde över - kunde projektet dock inte fortsätta.

Den danske hjaelflottille med bas i Torekov.

Följ med tillbaka i tiden. Till mars 1945. Plats: Torekov.

En dag knackar det på dörren hos familjen Hans Svensson i Torekov. En grupp danskar står där och undrar om de kan få hyra in sig i huset för en tid. Besökarna är en grupp danskar som deltar i den danska motståndsrörelsen mot tyskarna, som ockuperat landet. Sedan en tid har nazisterna inlett en intensifierad jakt på judar i Danmark. Även danska motståndsmän utgör viltbråd under den grymma jakten.

Ledare för den danska gruppen är kommendörkapten P. Rangsbull. Han hyser ett särskilt starkt hat mot nazisterna. Dessa har nämligen avrättat hans ende son, då nybliven student.

Att den danska gruppen valt Torekov beror på att man anser denna plats mera säker än hamnarna längs öresundskusten.

Familjen Svensson i Torekov öppnade sitt hus för danskarna som nu kunde upprätta en sambandscentral och därmed från svensk mark leda arbetet med att rädda danskar som var hotade till livet. Gruppen hade flera båtar till sitt förfogande och snart kom flyktingtrafiken igång. Gruppen, som gick under beteckningen "Den danske hjaelpeflottille" hann rädda många liv.

Några månader senare var kriget slut. Den danska gruppen kunde upplösas och återvända till sitt land.

Några månader efter krigsslutet kom kapten Bangsbull återigen till Torekov. Nu för att tacka sina värdar för den hjälp de fått. Hans Svensson och ytterligare några torekovsbor fick motta ett diplom med tacksamheten inskriven.

Materialet om Den danske hjaelpeflottille har jag fått av Håkan Svensson, son till hans Svensson, som var danskarnas hyresvärd i Torekov.

Berättelsen utgör en av många pusselbitar som skildrar kriget och nazisternas framfart i Danmark. Det finns förmodligen mer att berätta kring denna händelse. Har du något som belyser detta är du givetvis välkommen att kontakta mig. Får jag ihop något kommer jag att presentera det på min hemsida. Kolla där framöver.

"Man lefver fri från sällskapstvång."

Det stundar sommar och turistsäsong. Från 1900-talet och 2.a världskriget tar vi ett hopp vidare bakåt i tiden. Till de allra första åren av 1900-talet. Vid den tiden befinner sig turismen i våra trakter ännu i sitt barna- eller ungdomsstadium. Än så länge har den en blygsam omfattning och den har en annan inriktning än dagens besöksindustri. Som tur är finns många dokument som tillsammans ger oss bilden av den tiden och dess värderingar. Här är ett exempel:

"Man lefver i Båstad fullt ogenerad, fri från en modern badorts societets- och sällskapstvång. Man roar sig med kafferep på Pershög och ungdomen tager sig då och då en svängom å badhotellet. Under f.m företer badhusparken och stranden med sina promenader en liflig tafla"

Orden hämtade ur en reklamtrycksak om Båstad från 1906. Det är bara ett av många skriftliga dokument av olika slag, som belyser turismen i våra trakter under den tiden. En verksamhet som till en början hade hälsovård och rekreation som viktiga beståndsdelar. Att dricka hälsofrämjande vatten, promenera, delta till sällskapsliv etc. var sådant som framhölls i reklamen. Texten ovan är därvid ett ovanligt inslag genom formuleringen "..fri från societets- och sällskapstvång."

Annorlunda ämnen för marknadsföringen.

I en tid då de sanitära anordningarna ännu var outvecklade och då hälsobudskapet var viktigt, fick marknadsföringen en annan ton än dagens.. Som i exempelvis denna formulering i en turistbroschyr om Båstad:

"De bästa sanitära anordningar äro vidtagna härute. Särskildt bör framhållas

samhällets goda vattenledning, som från källor på åsen ledes ner till köpingen."

Egen hängmatta i skogen

"Skogen står ännu orörd och öppen. Det står envar fritt att där utse sig en egen hängmatteplats eller anordna för sig med bord och bänkar. Denna rätt utnyttjas så allmänt, att främlingen vid första anblicken av hängmattelivet i Malens skog bli helt häpen".

Den här texten hittar vi i skriften "Beskrivning över Båstads och Malens badorter samt omgivningar", utgiven 1913.

Som synes ser sig Båstad och Malen ännu som skilda badorter. Att de kan finnas med i samma trycksak betraktas dock som ett framsteg.

Nu måste jag återigen upprepa mig

Anledning: Även till detta brev har jag ett antal debutanter att välkomna till Nyhetsbrevet.

Självklart tycker jag att det är glädjande att vi blir fler. Därför en liten

uppmaning: har du någon i din bekantskapskrets, som har e-post men som inte får mina Nyhetsbrev?

Tips gärna vederbörande. Du kan förstås även skicka e-postadressen till mig så kan jag kolla ang. intresset.

Så skapades Italienska Vägen

Vid övre delen av Italienska Vägen vid Båstad finns en livligt frekventerad rastplats. Inte underligt. Utsikten över Laholmsbukten - och bortom den Halland - är betagande. Här kan besökaren också läsa på den minnessten som rests här till minne av den lantbrukare, som tog initiativ till att vägen blev verklighet. Texten lyser:

"En tacksamhetens åtgärd af kringliggande socknar åt framlidne lantbr. Jöns P. Persson i Boarp, som med stor ifver och uppoffring arbetade för så att denna nya väg sträckande sig härifrån till Båstad och Svenstad blef anlagd 1897"

Tacksamheten bland lantbrukarna var förståelig. Att färdas på den väg som funnits fram till 1897 - kallad Brantan - var i vissa fall ett vågstycke, särskilt om lantbrukaren hade tungt lass på sin vagn. Allra värst var det att färdas utför.. Vagnarna saknade i regel broms.

Minnesstenen restes 1904.

Det fanns ett alternativ.

Lantbrukare Olle Pålsson i Småryd kan berätta, att det fanns ett alternativ till den vägsträckning, som man hade stannat för och som blev Italienska Vägen. Det var en sträckning från Boarp via byarna Småryd och Erikstorp, dvs betydligt högre upp på åsen än den förverkligade sträckningen.

Den alternativa vägen skulle ha nått Båstad ungefär vid Pershög och sedan

dragits genom Båstad längre söderut än nuvarande Köpmansgatan på sin väg mot Ö. Karup.

Om våra fäder hade vetat

hur bilismen skulle utvecklas under det följande århundradet, skulle de förmodligen ha gjort allt för att man skulle ha valt alternativet uppe på Åsen. Då hade Båstad idag inte behövt ha en Köpmansgata som samtidigt skall fungera som genomfartsled.

Nu är det som det är

Sommartid ständiga trafikstockningar. Under säsongstoppen kan det bildas stillastående bilköer från Båstads centrum och ända ut på motorvägen vid Ö. Karup.

Mot bakgrund av den trafiksituation råder borde man kunna förvänta sig att all planering skulle ha som regel nr 1 att i ytterligare belasta trafikmiljön som har med genomfartsleden att göra. Om detta skall jag återkomma i nya Nyhetsbrev

Förra Nyhetsbrevet

råkade till stor del bli ett idrottsnummer. En anledning var mitt pågående arbete med en jubileumsskrift för V. Karups IF. En annan anledning var det överraskande telefonsamtalet jag fick 23 maj. En för mig okänd person ringde och undrade vad jag gjorde på dagen för 60 år sedan!!

Det var ordföranden föreningen "Sveriges Fotbollshistoriker och Statistiker", som hörde av sig och berättade att just den dagen var jag "inblandad i" en allsvensk seriefinal i fotboll på Olympia i Helsingborg.

Nu har jag också fått det senaste numret av föreningens tidning SFS-Bolletinen. För den person- och statistikintresserade inom fotbollens värld är det en guldgruva.

Här är adressen för den händelse du vill ta en kontakt: sfs@bolletinen.se

. På SFS:s hemsida får du veta mer: www.bolletinen.se

Fotboll hemma i Bjäre

I Nyhetsbrevet nämnde jag om tidigare jubileumsskrifter inom V. Karups IF. I den redovisningen insmög sig en felaktig uppgift, som jag härmed vill rätta till. Redaktör för en av klubbens jubileumsskrifter - den för 1985 - var Håkan Philipsson. F.ö. en ordmästare i både tal och skrift. Resultat av hans penna har vi kunnat glädja oss över inte bara i den skriften utan i andra skrifter samt åtskilliga gånger i krönikeform i vår lokala dagstidning.

I dansens virvlar.

Under ett par år har jag befunnit mig mitt i dansens virvlar. Nåja. In precis. Däremot har jag försökt gräva fram dansbanornas historia i Bjäre. Det skall finnas med i den bok som kommer före jul i år. Våra dansbanors

historia är ett ämne som har fångat. Inte bara mig. Under arbetets gång har jag haft kontakt med många för att komma denna del av vår historia nära in på livet. Jag har förstått att ämnet intresserar - och engagerar. Minst sagt!!! Många dansbanor har grävts fram. Nåja. "Banor". I början var den liten jordplätt som av många dansande fötter med tiden blev tillplattad och hård och som fick duga att dansa på.

"Dans och otillbörlighet"

Alla var dock inte så förtjusta i dansen på den tiden. Från kyrkans håll kom det ständigt fördömanden. Som när prostens i Bjäre kontrakt skrev en redovisning efter en visitation i V. Karups församling på 1860-talet. I rapporten heter det:

" Särskilt under vintermånaderna brukar ungdomen under söndagsaftnar och nätter samlas till dansande och därmed följande otillbörlighet"

"Inträde å idiotanstalten"

Bland räcker en kort notis från ett kommunalt protokoll eller annat officiellt dokument, för att man plötsligt och med full kraft skall bli förd in i en viss tid och dess sätt att tänka, värdera och uttrycka sig. Som när jag - under arbetet med boken "Strövtåg." som skall utges till hösten - läser i kommunalnämndens protokoll i V. Karups kommun för 17 oktober 1899:

§ 3.

Till kläder åt hustrun L. P:s flicka, hvilken på fattigvårdsstyrelsens bekostnad skall vinna inträde å idiotanstalten i Hesslseholm, anslogs ett belopp som utbetalas med 30 kr.

Innan jag är klar med detta kapitel i boken, har jag hunnit plöja igenom många protokoll från fattigvårdsstyrelse, kommunalnämnd och kommunalstämma. Jag får under läsningen ständiga påminnelser om den tidens levnadsvillkor för de allra fattigaste. Den tid jag läser om är samtidigt en brytningstid mellan två sätt för kommunen att ta hand om sin fattiga gamla. Övergången från att bortackordera fattighjon till lägstbjudande till att ta in fattighjonen i ett fattighus. Den bild, som jag målar upp i den kommande boken är inte unik. Det var i stort likadant i andra kommuner.

Mina hjältar var alla kvinnor!

När jag gräver i vår lokala historia träffar jag ofta på berättelser om enskilda bjärebor. En del av dessa berör mig särskilt. Eftersom det ofta rör sig om förgångnen tid är personerna hämtade ur den tidens Bjäre. Det fattiga Bjäre. De personer, som jag speciellt fallit för är de, som arbetat och slitit i det tysta. Verkat utan åthävor. Ibland släpat sig fram genom livet, trotsande svält, sjukdomar och andra vedermödor. Ofta fostrat många barn. När jag träffat på beskrivningar av dessa människor har jag gjort

anteckningar, som jag samlat under rubriken "Mina hjältar".

När jag vid ett tillfälle långt senare gick igenom anteckningarna fann jag, att alla mina hjältar var kvinnor!

Jag funderade förstås varför det blivit så. Kanske var det min definition av ordet hjälte i just detta sammanhang: personer som utfört sin livsgärning i det tysta. Som inte uppmärksammats vid vare sig högtidsdagar eller andra sammanhang. Inte blivit omnämnda över huvud taget.

Dessa kvinnor har förstås betytt enormt mycket för inte bara den egna familjen utan för många runt omkring. Minnet om dem bör bevaras på något sätt. Jag funderar på att skriva om "Mina hjältar".

Det finns förstås många hjältinnor, som inte finns med bland mina anteckningar. Har du någon som du tycker bör vara med? Hör i så fall av dig med ett mejl.

Avslutar som vanligt

Om du i fortsättningen inte vill få mina Nyhetsbrev är det bara att meddela mig med ett mejl.

Kalle Eriksson
Bjäreförlaget
Hallavaravägen 102
269 91 Båstad